

CZU: 316.344.7-053.2:930(100+478)

[https://doi.org/10.59295/sum3\(193\)2026_38](https://doi.org/10.59295/sum3(193)2026_38)

EVOLUȚIA ISTORIOGRAFICĂ A CERCETĂRIILOR ASUPRA FENOMENULUI COPIILOR STRĂZII: CONTEXTUALIZĂRI INTERNAȚIONALE ȘI PARTICULARITĂȚI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Larisa ELINETCHI,*Universitatea de Stat din Moldova*

În articol se analizează evoluția științifică a cercetărilor privind fenomenul „copiii străzii” printr-o abordare istoriografică de tip genealogic, urmărind modul în care cunoașterea asupra acestui fenomen social a fost configurată de schimbările paradigmatelor epistemologice și instituționale. Pornind de la premisa că „copiii străzii” reprezintă o categorie socio-conceptuală construită istoric, cercetarea evidențiază transformarea discursului științific de la interpretările moral-reformiste, criminologice și medicalizante ale secolelor XIX–XX către paradigma contemporană a protecției copilului și a incluziunii sociale. În plan global, studiul analizează rolul organizațiilor internaționale în standardizarea discursului asupra copilăriei vulnerabile, inclusiv contribuția doctrinară a UNICEF (*United Nations International Children's Emergency Fund*) la consolidarea modelului bazat pe drepturi. Particularitatea cercetării constă în integrarea istoriografiei regionale a Republicii Moldova într-un cadru analitic comparativ, demonstrând coexistența inerțiilor epistemice post-sovietice cu influențele paradigmatelor occidentale contemporane. Articolul propune o reconstrucție conceptuală a evoluției cercetării fenomenului, contribuind la clarificarea statutului teoretic al studiilor asupra copiilor străzii în spațiul științelor sociale.

Cuvinte-cheie: *copiii străzii, istoriografie socială, paradigme explicative, marginalizare, drepturile copilului, incluziune socială, Republica Moldova.*

THE HISTORIOGRAPHICAL EVOLUTION OF RESEARCH ON THE PHENOMENON OF STREET CHILDREN: INTERNATIONAL CONTEXTUALIZATIONS AND PARTICULARITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The article analyzes the scientific evolution of research about the social phenomenon „street children” through a genealogical historiographical approach, investigating how its knowledge has been shaped by shifts in epistemological and institutional paradigms. Based on the assumption that street children represent a historically constructed socio-conceptual category, the research highlights the transition from nineteenth- and twentieth-century moral-reformist, criminological, and medicalizing interpretations toward the contemporary paradigm of child protection and social inclusion. At the global level, the study analyzes the normative role of international organizations in standardizing discourse on vulnerable childhood, including the doctrinal contribution of the UNICEF (*United Nations International Children's Emergency Fund*) to the consolidation of the rights-based model. The research further integrates the historiography of the Republic of Moldova into a comparative analytical framework, revealing the coexistence of post-soviet epistemic inertia and the influence of contemporary Western paradigms. The article contributes to conceptual reconstruction of research evolution in the field of street childhood studies within the social sciences.

Keywords: *street children, social historiography, explanatory paradigms, marginalization, child rights, social inclusion, Republic of Moldova.*

Introducere

Literalmente, fenomenul „copiii străzii” a început să fie cercetat sistematic abia în a doua jumătate a secolului al XX-lea, însă preocupările proto-științifice și descrierile sociale asupra copilăriei vulnerabile apar mult mai devreme. Din perspectivă istoriografică, fenomenul nu a fost conceptualizat inițial ca o problemă socială distinctă, ci a evoluat progresiv, în funcție de transformările istorice, de paradigmele teoretice dominante și de cadrele ideologice specifice fiecărei perioade. În secolele XVIII–XIX, referințele la copiii

abandonați sau vagabonzi apar preponderent în documente administrative, rapoarte filantropice și lucrări cu caracter moralizator, fără o delimitare conceptuală riguroasă. Odată cu procesul de industrializare și urbanizare accelerată, problema copilăriei marginalizate începe să fie analizată în corelație cu sărăcia urbană, migrația și dezorganizarea familială. La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea sociologiei și a altor științe sociale a favorizat apariția unor interpretări mai sistematice, axate pe devianță, control social și mecanisme de integrare. În perioada postbelică, sub influența consolidării statului social și a extinderii cercetărilor interdisciplinare, fenomenul este abordat din perspective psihologice, pedagogice și socio-juridice, conturându-se treptat ca obiect autonom de studiu. Ulterior, în contextul globalizării și al intensificării preocupărilor pentru drepturile copilului, discursul științific s-a orientat spre analiza vulnerabilităților structurale, a excluziunii sociale și a politicilor publice de protecție. Astfel, evoluția cercetărilor reflectă nu doar schimbări metodologice, ci și mutații profunde în înțelegerea statutului copilului în societate și în definirea responsabilității colective față de acesta.

Metode și materiale aplicate

În realizarea articolului respectiv au fost supuse analizei publicațiile cercetătorilor cu contribuții teoretice și aplicative privind fenomenul „copiilor străzii”, precum și documente relevante. Demersul investigativ a vizat atât lucrări fundamentale cu caracter conceptual, cât și studii aplicative orientate spre identificarea istoriografiei și dimensiunilor sociale ale fenomenului. Selectarea surselor a avut la bază criteriile de relevanță științifică, actualitate și pertinență tematică. Prin coroborarea acestor surse s-a urmărit evidențierea evoluției conceptuale a noțiunii și a particularităților manifestării fenomenului în context socio-istoric. Această abordare a permis o analiză integrată, cu accent pe interdependența dintre reflecția teoretică și realitățile practice ale protecției copilului.

Conținut

O analiză cronologică a cercetărilor privind fenomenul „copiii străzii” la nivel internațional evidențiază faptul că primele reflecții asupra copiilor care trăiesc sau muncesc în spațiul stradal apar în occident, în contextul urbanizării accelerate și al industrializării, **între sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea**. Această primă etapă de documentare poate fi numită **etapă proto-științifică**, dat fiind faptul că în această fază incipientă, copilul aflat în spațiul stradal nu este analizat ca obiect autonom de cercetare sociologică, ci este inclus în categorii sociale mai largi, precum „copii fără adăpost”, „copii vagabonzi”, „minori delincvenți” sau „copii abandonați”. Abordările dominante erau preponderent moralizatoare, filantropice sau disciplinare, iar problematica copilăriei vulnerabile era interpretată cu precădere ca simptom al dezorganizării sociale și nu ca fenomen social distinct [19].

Din punct de vedere istoric, una dintre cele mai timpurii și relevante contribuții aparține lui *F. Engels* care, în lucrarea sa *The Condition of the Working Class in England* (1845), analizează condițiile de viață ale clasei muncitoare din centrele industriale britanice, în special Manchester. Deși interesul său nu este focalizat exclusiv asupra copiilor, Engels descrie explicit exploatarea muncii infantile și degradarea condițiilor de viață ale clasei muncitoare, interpretând fenomenul prin prisma structurii economice capitaliste [11]. Contribuția sa marchează o primă încercare de explicare structurală a vulnerabilității copilăriei urbane. Ulterior, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, *H. Mayhew* (1851) dezvoltă o abordare diferită, bazată pe observație directă și interviuri narative, în lucrarea *London Labour and the London Poor*. Mayhew, documentează detaliat viața copiilor care munceau sau supraviețuiau în spațiul stradal londonez, oferind o descriere empirică amplă a strategiilor de subzistență și a condițiilor cotidiene [19]. Spre deosebire de Engels, el nu formulează o teorie structurală, ci realizează o vizibilizare socială a copilăriei marginalizate prin metoda descriptivă.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, însă, *C. Booth* (1889/1903) în lucrările sale, editate în mai multe volume *Life and Labour of the People in London*, introduce o dimensiune metodologică suplimentară prin realizarea unei cercetări sistematice asupra sărăciei londoneze, utilizând cartografiere socială și clasificare socio-economică. Analiza sa reprezintă un pas important către instituționalizarea cercetării sociale, oferind un cadru mai riguros de evaluare a condițiilor de viață ale populației urbane, inclusiv ale copiilor aflați în situații de vulnerabilitate [3].

În Statele Unite ale Americii, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, documentarea condițiilor de viață ale copiilor din cartierele sărace ale marilor orașe industriale a fost realizată de *J. Riis*, a cărui lucrare *How the Other Half Lives* (1890) și cercetarea *A Child of the Dump* (1892) au evidențiat prin mijloace jurnalistice și vizuale realitățile cotidiene ale familiilor și copiilor din zonele marginalizate ale New York-ului. În acest context, *J. Riis* este considerat un autor relevant pentru evoluția metodelor de reprezentare și conștientizare socială a copilăriei marginalizate urbane în secolul al XIX-lea [26].

În spațiul rusesc, potrivit mai multor autori, una dintre primele abordări sistematice cu privire la copiii lipsiți de supraveghere parentală, aparține lui *E. Максимов* (1901), care analizează problema vagabondajului infantil și a abandonului într-o perspectivă pre-revoluționară, specifică sfârșitului secolului al XIX-lea și începutului secolului XX. Studiul său se înscrie într-o etapă proto-științifică a cercetării, caracterizată prin descrieri statistice, observații empirice și o interpretare moral-socială a fenomenului. Copiii străzii sunt înțeleși în principal ca rezultat al sărăciei urbane, al dezorganizării familiale, al alcoolismului și al migrației interne accelerate în contextul modernizării Imperiului Rus. Abordarea lui Максимов, potrivit cercetătorilor ruși care au analizat din punct de vedere istoric problematica copiilor străzii, reflectă paradigma filantropic-corecțională dominantă în epocă, în care soluțiile propuse vizau instituționalizarea, educația morală și intervenția caritabilă, fără a exista încă o conceptualizare sociologică matură a fenomenului [37]. Din perspectivă istoriografică această contribuție este relevantă, deoarece demonstrează că problematica copiilor străzii precede perioada sovietică și nu poate fi redusă exclusiv la consecințele Revoluției din 1917. Astfel, lucrările de la începutul secolului al XX-lea constituie fundamentul conceptual pe care, ulterior, cercetarea sovietică va construi noțiunea de „*беспризорность*”, integrând fenomenul într-o analiză mai amplă a dezorganizării sociale produse de război și revoluție.

Tranziția către secolul al XX-lea este marcată de o schimbare epistemologică semnificativă, de la acumularea de observații descriptive, intervenții filantropice și analize structurale din secolul al XIX-lea, către premisele pentru transformarea marginalității infantile într-un obiect distinct al cercetării sociologice sistematice. În Occident, unele surse bibliografice evidențiază că, la începutul secolului XX-lea, dezvoltarea sociologiei urbane și a criminologiei juvenile a permis trecerea de la observația morală la analiză teoretică. Contribuția majoră aparține cercetărilor dezvoltate în cadrul Școlii de la Chicago (1915-1935), care mută accentul de la determinismul biologic al criminologiei pozitivistice la determinismul socio-ecologic. Lucrarea *The City* (1925) de *R. E. Park* și *E. W. Burgess* reprezintă una dintre resursele fundamentale care au stat la baza paradigmei socio-ecologice dezvoltate ulterior în sociologia urbană, oferind cadrul teoretic pentru explicarea marginalizării minorilor în mediul urban și pentru interpretarea fenomenului copiilor străzii din secolul XX prin raportare la procesele de urbanizare și dezorganizare socială [23]. După mijlocul secolului XX, cercetarea fenomenului s-a orientat spre analiza copilăriei vulnerabile ca sistem relațional complex, fiind influențată decisiv de teoria dezvoltării ecologice formulată de *U. Bronfenbrenner* [4]. Potrivit cercetătorilor brazilieni, modelul ecologic a permis interpretarea situației copiilor străzii prin interdependența nivelurilor micro, mezo și macrosociale, evidențiind faptul că expunerea la stradă nu reprezintă exclusiv un fenomen individual, ci rezultatul cumulativ al unor disfuncții structurale ale mediului social [1].

În paralel, în spațiul occidental, anii 1970 aduc o schimbare de paradigmă sub influența noilor teorii ale excluziunii sociale și ale marginalității urbane, iar terminologia academică începe să se îndepărteze de etichetările stigmatizante, promovând o abordare mai neutră și mai incluzivă a copilăriei vulnerabile. Această etapă a fost considerată de mai mulți cercetători, ca fiind etapa conceptualizării internaționale (1980), în care se cristalizează conceptul modern de „*copil al străzii*” (*street children*) prin intervenția instituțională a UNICEF (*United Nations International Children's Emergency Fund*).

În acest sens, o definiție unanim acceptată în spațiul occidental și preluată în studiile și rapoartele cu privire la situația copiilor străzii, este cea elaborată de UNICEF în anul 1986, cu ***o distincție analitică între sintagmele „children on the street” (copii care lucrează sau petrec timpul în stradă, menținând legătura cu familia) și „children of the street” (copii care trăiesc permanent în spațiul stradal)*** [31]. Potrivit paradigmei promovate în acea perioadă, copilul nu mai este analizat ca deviant, ci ca subiect al unui deficit de protecție socială. Ulterior, prin adoptarea *Convenției cu privire la Drepturile Copilului* (1989), chiar dacă nu se utilizează expres termenul „copiii străzii”, se instituie un cadru normativ universal care redefineste

statutul copilului ca titular de drepturi civile, sociale și culturale [33]. În rezultat, fenomenul este reinterpretat ca expresie a încălcării dreptului la protecție, educație, sănătate și dezvoltare armonioasă a copilului, iar în spațiul occidental și european, această schimbare produce o mutație epistemologică: accentul se deplasează de la control social și reeducare la intervenții integrate, prevenție și reintegrare comunitară. După 1990, sub influența Convenției cu privire la Drepturile Copilului, se conturează o nouă etapă, bazată pe drepturile copilului și a diversificării paradigmatică. Astfel, literatura occidentală se diversifică pe mai multe direcții: paradigma excluziunii sociale; teoria rezilienței; abordarea constructivistă (copilul ca actor social) și pe perspectivele critice asupra etichetării. În Europa, fenomenul este analizat în contextul migrației, traficului de persoane și marginalizării minorităților. Accentul se mută pe politici de incluziune și prevenție.

Comparativ cu transformările paradigmatică din spațiul European și Occidental, în spațiul sovietic și ulterior post-sovietic, conceptualizarea fenomenului a urmat o traiectorie distinctă. Potrivit cercetătorilor termenul „*беспризорность*” (*besprizornost*) era folosit pe larg în discursurile oficiale, însă discursul științific devine strict subordonat ideologiei oficiale [2]. O analiză mai aprofundată a perioadei staliniste și postbelice este reflectată în lucrarea de doctorat a autoarei A. Гоголева (2004), potrivit căreia, fenomenul era declarat „depășit”, cercetările scad ca intensitate, iar problema fiind prezentată drept rezolvată în cadrul sistemului socialist [37, p. 10-13]. Această etapă este caracterizată prin lacune analitice ale fenomenului și prin absența unei reflecții critice autentice. După anii 1990, odată cu destrămarea URSS, cercetarea fenomenului capătă un caracter interdisciplinar (pedagogic, sociologic, asistențial, psihologic, juridic). Potrivit cercetărilor realizate de A. Гоголева, se produce schimbarea paradigmei: de la interpretarea ideologică la una socio-pedagogică și sistemică, centrată pe factori de risc, mediu familial, dezorganizare socială și mecanisme instituționale de prevenție [13, p. 10-13]. Prăbușirea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste a generat transformări socio-economice profunde în spațiul est-european, în special în Federația Rusă și Ucraina, conducând la reapariția vizibilă a fenomenului copiilor străzii la scară largă. Criza economică, migrația forței de muncă, destrămarea sistemelor de protecție socială și creșterea consumului de substanțe psihoactive au determinat o nouă fază de cercetare, diferită atât de paradigma sovietică ideologizată, cât și de modelul occidental clasic [24, 29, 36]. Spre deosebire de Occident, unde cercetarea era deja consolidată conceptual, în spațiul post-sovietic cercetările inițiale au avut un caracter descriptiv și statistic. Accentul era pus pe abandon și instituționalizare, moștenire a modelului paternalist sovietic.

La nivel național în Republica Moldova, cercetarea fenomenului „*copiii străzii*” se conturează relativ târziu, în perioada anilor 1990-2000, pe fundalul tranziției economice, al intensificării migrației externe și al restructurării sistemului de protecție socială. Totuși, premisele analitice ale abordării acestui fenomen pot fi identificate încă din perioada sovietică, chiar dacă ele nu au fost conceptualizate explicit în termenii actuali. În etapa inițială, investigațiile au fost realizate preponderent în colaborare cu organizații internaționale, inclusiv UNICEF, și au avut un pronunțat caracter aplicativ. Primul studiu „*Copiii străzii în orașul Chișinău (studiu elaborat în baza cercetării sociologice)*”, coordonat de M. Bulgaru și elaborat împreună cu o echipă mixtă de specialiști ai Ministerului Protecției Sociale și Familiei și conferențieri din cadrul Universității de Stat din Moldova (USM) în anul 2000, reprezintă o lucrare fundamentală în Republica Moldova [5, 8]. Studiul abordează fenomenul copiilor străzii dintr-o perspectivă sociologică riguroasă, distanțându-se de percepțiile strict caritabile sau moralizatoare. Autorii definesc fenomenul nu doar ca o problemă individuală, ci ca o consecință directă a transformărilor socio-economice profunde din perioada post-sovietică (sărăcie, șomaj, disfuncționalități familiale majore, migrație) [5, p. 10-18]. Această abordare contextualizează situația copiilor în cadrul unor probleme sociale structurale. După anii 2000 un moment normativ relevant în etapa incipientă a instituționalizării cercetării fenomenului l-a constituit *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.233 din 28.03.2001 privind unele măsuri pentru diminuarea fenomenelor cerșetoriei, vagabondajului și „copiilor străzii”* (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 39/268), care a consacrat oficial problema în agenda politicilor publice și a stimulat dezvoltarea studiilor aplicative și a intervențiilor interinstituționale în domeniu [39]. Totodată, prin plasarea acestuia în proximitatea cerșetoriei și vagabondajului, documentul reflecta o abordare predominant securitar-administrativă, centrată pe control și diminuare, mai curând decât pe o perspectivă comprehensivă de protecție a drepturilor copilului, în consonanță cu principiile *Convenției cu privire la Drepturile Copilului* [34].

Ulterior, în contextul dezvoltării cercetărilor naționale după 2001, un reper academic important îl constituie teza de doctorat a autoarei *S. Grigoraș* (2005), care abordează problematica copiilor aflați în dificultate din perspectiva protecției sociale și a mecanismelor instituționale de intervenție. Prin analiza fenomenului „copiii străzii” în contextul protecției drepturilor copiilor, lucrarea se înscrie în etapa de consolidare a cercetării științifice autohtone, marcând trecerea de la studii predominant aplicative, realizate în colaborare cu organizații internaționale, la analize conceptuale și sistemice asupra vulnerabilității copilului străzii în contextul transformărilor socio-economice post-sovietice [38]. Tot în această perioadă, în anul 2006, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii a publicat Buletinul „Impact”, nr. 5, prin care a contribuit la consolidarea discursului profesional privind copiii aflați în situații de risc, în mod special „copiii străzii”. Prin interviuarea mai multor experți, au fost abordate aspecte relevante privind problematica copiilor străzii [8]. În acest context, *M. Bulgaru* (2006), dr.hab., prof.univ., a subliniat necesitatea inițierii unei cercetări sociologice de amploare la nivel național asupra fenomenului „copiii străzii”, care să includă principalele centre urbane din regiunile de sud, nord și centru ale țării. Potrivit acesteia, o asemenea investigație ar permite evaluarea dinamicii și dimensiunii reale a fenomenului, constituind un fundament empiric indispensabil pentru elaborarea și implementarea unor politici publice și măsuri de intervenție eficiente [8, p. 4]; *D. Gînu* (2006) a reflectat asupra definirii acestei categorii, a problemelor cu care se confruntă copiii în stradă, precum și serviciile specializate care necesită a fi dezvoltate pentru copiii străzii [8, p. 10]; *I. Ciobanu* (2006) a prezentat date cu privire la Serviciul stradal de urgență, creat de Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului a mun. Chișinău [8, p. 12]; *L. Sprânceană* (2006) a vorbit despre metodele de intervenție ale asistentului social stradal din cadrul centrului „Casa Gavroche” [8, p. 13]; *V. Gonța* (2006), a trecut în revistă situația cu privire la violența în instituțiile rezidențiale ca factor determinant al abandonului școlar și vagabondajului copiilor [8, p. 15]; *M. Ianachevici* (2006) a analizat fenomenul copiilor străzii prin prisma serviciilor existente, precum și a lacunelor identificate în oferirea asistenței copiilor care ajung în stradă [8, p. 16]; *C. Caț* (2006) a pus în discuție problema părinților care pleacă la muncă în străinătate, lăsând copiii în grija altor persoane ce nu poartă nici o responsabilitate legală față de acești copii care ajung în stradă, iar sistemul de protecție al copilului din Republica Moldova nu este punitiv în raport cu părinții care abandonează copiii din varii motive [8, p. 18]; *I. Zabica* (2006) a prezentat metodele de recuperare a copiilor străzii, folosite de specialiștii Centrului „Regina Pacis” din Chișinău [8, p. 20-22]. Complementar, *R. Corețchi* a evidențiat dificultățile de școlarizare ale copiilor străzii, subliniind barierele de reintegrare și riscurile de marginalizare educațională [8]. În ansamblu, publicația a abordat fenomenul din perspectiva prevenirii abuzului, neglijării și exploatarei, evidențiind conexiunile dintre violența familială, sărăcia structurală și expunerea copiilor la mediul stradal. Deși nu a propus o conceptualizare teoretică amplă a fenomenului, buletinul a avut un rol important în sistematizarea datelor empirice, sensibilizarea opiniei publice și promovarea unei abordări centrate pe drepturile copilului și intervenția multidisciplinară.

În perioada de după 2010, cercetările au început să se orienteze tot mai mult spre dimensiunea practic-intervențională a fenomenului, cu accent pe dezvoltarea mecanismelor de prevenire și reintegrare socială. În acest context se înscrie articolul semnat de *M. Vîrlan* și *M. Dița* (2015) „Modalități asistențiale în prevenirea și combaterea vagabondajului în rândul minorilor”, care analizează instrumentele instituționale și comunitare destinate reducerii comportamentelor asociate vieții stradale [10]. Autorii pun accent pe rolul serviciilor sociale specializate, al intervenției timpurii și al cooperării intersectoriale (asistență socială, educație, poliție), evidențiind necesitatea trecerii de la măsuri reactive la strategii preventive și de reintegrare familială. Lucrarea reflectă consolidarea unei perspective centrate pe managementul de caz și pe responsabilitatea comunitară, în consonanță cu reformele sistemului național de protecție a copilului.

În logica evoluției cronologice a cadrului normativ și conceptual, un moment de referință îl constituie anul 2017, când Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a adoptat *Observațiile finale cu privire la raportul periodic combinat al patrului și al cincilea al Republicii Moldova*. Documentul a semnalat explicit necesitatea alinierii politicilor naționale la standardele *Convenției cu privire la Drepturile Copilului* (1989), recomandând dezvoltarea unor mecanisme integrate de identificare, monitorizare și sprijin pentru copiii aflați în situații de stradă [36]. În plan conceptual, aceste recomandări au contribuit la o schimbare de paradigmă, prin deplasarea accentului de la o abordare predominant administrativ-corectivă spre una centrată

pe drepturile copilului, incluziune socială și recunoașterea diversității situațiilor de viață stradală, inclusiv la nivelul definirii și categorizării copiilor în situații de stradă conform standardelor internaționale.

După anul 2017 cercetarea fenomenului a cunoscut ***o orientare mai pronunțată către perspectiva drepturilor copilului și a abordărilor interdisciplinare***, fiind publicate studii, articole, rapoarte care reflectă influența noii paradigme promovate la nivel internațional. În această perioadă apare „*Studiul calitativ privind copiii în situații de stradă în Republica Moldova*” elaborat pe parcursul anului 2017 de către Terre des Hommes Moldova cu susținerea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Direcției Municipale pentru Protecția Drepturilor Copilului (mun. Chișinău), Inspectoratului General al Poliției și UNICEF Moldova. Autoarea studiului L. Foca (2018) a analizat fenomenul prin prisma paradigmei promovate, folosind sintagma „*copii în situații de stradă*” din perspectiva vulnerabilității sociale, a incluziunii și a protecției drepturilor copilului [12]. Articolele științifice și rapoartele publicate ulterior, cum ar fi cele elaborate de autorii: E. Ciobanu (2019), M. Dița (2021), E. Iurașcu (2018), T. Mărgărint, M. Bănărescu, T. Tentiuc (2022) completează cadrul analitic prin investigarea aspectelor psiho-sociale ale vulnerabilității, integrarea comunitară și evaluarea politicilor de protecție a copilului, confirmând orientarea cercetării naționale către paradigma incluziunii sociale și a protecției drepturilor copilului [7, 9, 16, 18].

În plan istoriografic, analiza evoluției cercetărilor ***evidențiază o traiectorie cronologică orientată treptat spre paradigmele conceptuale promovate în spațiul occidental, în special sub influența standardelor de protecție a copilului***. Cu toate acestea, literatura de specialitate din Republica Moldova rămâne preponderent ancorată în tradiția epistemologică post-sovietică, caracterizată prin accentul pus pe dimensiunea aplicativ-asistențială și pe intervenția instituțională, în detrimentul dezvoltării unor cadre teoretice explicative consolidate. Fenomenul copiilor străzii continuă să fie insuficient explorat din perspectivă conceptuală profundă, existând un deficit de modelare teoretică, de integrare interdisciplinară și de elaborare a unor paradigme autohtone de analiză, ceea ce confirmă caracterul emergent al cercetărilor naționale în raport cu dezvoltările internaționale din domeniu.

Concluzii

Analiza istoriografică a fenomenului copiilor străzii evidențiază faptul că acesta nu poate fi înțeles exclusiv ca o realitate socială statică, ci ca un obiect de cercetare construit progresiv, în strânsă relație cu transformările istorice, ideologice și instituționale ale societăților în care apare. ***Evoluția paradigmatelor teoretice de la abordările moral-filantropice și medico-sociale - la explicațiile socio-structurale și, ulterior, la perspectiva drepturilor copilului și a copilului ca actor social***, reflectă nu doar schimbări empirice ale fenomenului, ci și mutații profunde în modul de conceptualizare a copilăriei. Compararea istoriografică Est-Vest a arătat că diferențele dintre tradițiile de cercetare nu sunt reductibile la decalaje de dezvoltare științifică, ci exprimă traiectorii istorice distincte, marcate de regimuri politice, cadre normative și modele de intervenție socială diferite. În timp ce istoriografia occidentală a beneficiat de o continuitate relativă a cercetării și de dezvoltarea timpurie a sociologiei copilăriei, spațiul est-european și post-sovietic a fost caracterizat de discontinuități teoretice, negare ideologică și o orientare preponderent aplicativă a studiilor. Această constatare are implicații directe pentru cercetarea fenomenului copiilor străzii în Republica Moldova. Lipsa unei tradiții istoriografice consolidate și preluarea adesea necritică a modelelor occidentale subliniază necesitatea unei abordări contextualizate, capabile să integreze specificul post-socialist, vulnerabilitățile structurale și dinamica instituțională locală. În acest sens, demersul istoriografic realizat în prezentul articol oferă cadrul teoretic necesar pentru analiza critică a literaturii existente și pentru fundamentarea unor cercetări empirice adaptate realităților moldovenești.

Bibliografie:

1. ALVES, P. B. Atividades cotidianas de crianças em situação de rua. *Psic.: Teor. e Pesq.* 18 (3), Dez 2002, <https://doi.org/10.1590/S0102-37722002000300010> [Accesat: 23.11.2025].
2. BALL, A. M. *And Now My Soul Is Hardened: Abandoned Children in Soviet Russia, 1918–1930*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1994. Disponibil: <https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft700007p9;chunk.id=0;doc.view=print> [Accesat: 23.01.2026].

3. BOOTH, C. *Life and Labour of the People in London*, LONDON, 1889/1903.
4. BRONFENBRENNER, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press, 1979.
5. BULGARU, M. (coord.). *Copiii străzii în orașul Chișinău*. Chișinău: CEP USM, 2000, 168 p.
6. CHEIANU-ANDREI, D. Necesitățile prestatorilor de servicii sociale în relaționarea cu copiii separați de părinți și copiii în situație de risc. În: Cadrul proiectului „Fortificarea abilităților profesionale ale personalului prestator de servicii sociale pentru copii și tineri din Moldova”, Chișinău, 2015.
7. CIOBANU, E. Aspecte psihosociale ale comportamentului delicvent la copiii străzii. În: *Evoluția clasei mijlocii în Republica Moldova: premise socioeconomice și politice: Studiu sociologic*, MOCANU, V. (coord.) Institutul de Cercetări Juridice și Politice și Sociologice, Chișinău, 2019. ISBN 978-9975-3298-3-5.
8. COJOCARU, N., SÎMBOTEANU-POPESCU, D., PRISĂCARU, I. Buletinul „Impact” Nr. 5/2006 Publicație a Centrului Național de Prevenire a Abuzului față de Copii. Disponibil: https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/05/IMPACTnr.5_2006.pdf [Accesat: 17.12.2025].
9. DIȚA, M. Integrarea copiilor străzii în acțiuni de protecție socială și susținere psihoterapeutică. În: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*, Seria 23, Vol.1, pp. 130-135. ISBN 978-9975-46-559-5.
10. DIȚA, M., VÎRLAN, M. Particularitățile psihologice și comportamentale ale copiilor străzii. În: *Vector European*, 2019, nr. 1, pp. 113-118. ISSN 2345-1106.
11. ENGELS, F. *Condition of the Working Class in England, Leipzig in 1845*, 206 pag. Disponibil: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/condition-working-class-england.pdf> [Accesat: 11.11.2025].
12. FOCA, L. *Studiu calitativ privind copiii în situații de stradă în Republica Moldova*. Terre des hommes, Chișinău, 2018. Disponibil: https://tdh-moldova.org/sites/default/files/202202/copiii_in_situatie_de_strada_ro_compressed_1609411_1.pdf?utm_source=chatgpt.com [Accesat: 03.01.2026].
13. IURAȘCO, E. Mecanisme intersectoriale de cooperare a administrației publice cu sectorul asociativ în prevenirea și combaterea fenomenului „copiii străzii” din perspectiva politicilor sociale europene. În: *Teoria și practica administrării publice*, Academia de Administrare Publică, Chișinău. 2018, pp. 82-86.
14. LUTJENS, S. (2000). Schooling and clean streets in socialist Cuba: Children and the special period. In R. Mickelson (Ed.), *Children on the streets of the Americas*. New York: Routledge, pp. 55 – 65.
15. MĂRGĂRINT T., BĂNĂRESCU, M.(coord), TENTIUC, T. *Respectarea drepturilor copiilor care duc un mod de viață stradal*. Raport tematic, Chișinău, 2022. 43p. Disponibil: <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2023/04/Raportul-tematic-%E2%80%9ERespectarea-drepturilor-copiilor-care-duc-un-mod-de-via%C8%9B%C4%83-stradal%E2%80%9D.pdf> [Accesat: 28.11.2025].
16. MAYHEW, H. *London Labour and the London Poor*, London, 1851. 552 p. Disponibil: <https://archive.org/details/cu31924092592751/page/n1/mode/2up> [Accesat: 15.11.2025].
17. MICKELSON, R. A. *Children on the Streets of the Americas*, New York, 2002, ISBN 9780203900154, 304 p. Disponibil: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203900154/children-streets-americas-marian-wright-edelman-roslyn-arlin-mickelson?context=ubx&refId=b1f08b86-5a47-4e7b-a48c-40bd45ae01a7> [Accesat: 05.11.2025].
18. MIFTODE, V (coord.). *Dimensiuni ale asistenței sociale: forme și strategii de protecție a grupurilor defavorizate*. Botoșani: Ed. Eidos, 1995, 397 p.
19. MIZEN, P. Children in streets situations and their rights. In: *The Palgrave Handbook of Global Social Problems* (pp. 1–19). Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/368428771_Children_in_Street_Situations_and_Their_Rights [Accesat: 13.12.2025].
20. PARK, R. E., BURGESS, E. W. *The City*. The University of Chicago, 1925. 142 p. Disponibil: <http://www.esperdy.net/wp-content/uploads/2009/09/Park-The-City.pdf> [Accesat: 15.11.2025].
21. ПОСТУПНОЙ, А. Н., ЧЕРНЕЦКАЯ, Т. Н., ДОВГОПОЛ, М. Ю. *Профилактика наркомании среди «детей улицы» в Украине, Профилактика наркомании: организационные и методические аспекты*. Итоговые материалы международного проекта, Сост. И. П. Руценко. - Харьков: Финарт, 2002, с. 151-176.
22. RIPAMONTI, E. Bambini per le strade del mondo. In: *Bambini per le strade tra Nord e Sud del mondo - collana Mondialità 17 Volontari Per lo Sviluppo*. Rivista trimestrale promossa da tre organismi di volontariato internazionale: ASPEm, CCM e CISV. Disponibil: <https://web.peacelink.it/children/street/p1.html> [Accesat: 18.01.2026].

23. RIIS, J. A. *Child of the Dump*, New York, 1892. Disponibil: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/condition-working-class-england.pdf> [Accesat: 11.11.2025].
24. RIZZINI, I. *A geração da rua*. Um estudo sobre as crianças marginalizadas no Rio de Janeiro. [The street generation: A study of marginalized children in Rio de Janeiro] Rio de Janeiro: Universidade Santa Ursula, 1986.
25. SAVE THE CHILDREN. *Understanding Street Children: A Global Review of Methodologies*. Londra: Save the Children UK, 2016.
26. СМОТРОВА, Л. Н., ШАЦКОВ, П. А. *Профилактика безнадзорности и правонарушений среди несовершеннолетних*, г. Саратов, 2007. Доступно: <https://umc38.ru/wp-content/uploads/2016/02/Profilaktika-beznadzornosti-i-pravonarushenij-sredi-nesovershennoletnih.pdf> [Просмотрено: 17.01.2026].
27. TECLICI, V. *Vina de a fi copil al străzii*, București, 1998, 165 p.
28. Taçon, P. (1985). *Response to the needs of abandoned and street children*, Geneva: UNICEF, 1985.
29. UNICEF. *Children in Especially Difficult Circumstances*, New York, 1986.
30. UNICEF. *Street Children in Eastern Europe and Central Asia: Challenges and Research Approaches*. Geneva: UNICEF, 2017.
31. UNICEF, *Convenția cu privire la Drepturile Copilului*. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf> [Accesat: 27.12.2025].
32. UNICEF, *Children in Street Situations*, Geneva, 2019.
33. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, *Observații finale cu privire la raportul periodic combinat al pătrulea și al cincilea al Republicii Moldova*. Adoptat de către Comitet la sesiunea nr. 76, 11-29 septembrie, 2017. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/media/2801/file/INT_CRC_COC_MDA_29111_E_Romanian.pdf [Accesat: 03.02.2026].
34. ВАЛЕЕВА, Р. А., ИЛЬДАРХАНОВА, Ф. А., ИСКАНДРОВА, Р. Р. *Ресоциализация беспризорных детей: муниципальный уровень*. Казань: Изд-во «Отечтсов», 2011, 228 с. ISBN 978-5-9222-0464-4.
35. VÎRLAN, M., DIȚA, M. Modalități asistențiale în prevenirea și combaterea vagabondajului în rândul minorilor. In: *The contemporary issues of the socio-humanistic sciences: The mentalities of society in transformation*, Editura ULIM, Chișinău, 2015, Ediția 6, pp. 140-142.
36. ZAMFIR, S. (coord.). *Copiii străzii și drogurile*. București: Salvați copiii, 2003. ISBN: 973-0-03054-5, 46 p.
37. ГОГОЛЕВА, А. В. *Проблемы профилактики и социально-педагогической реабилитации безнадзорности, беспризорности и бродяжничества*, Ульяновск, 2004, 486 с. Доступно: <https://nauka-pedagogika.com/viewer/250373/a#?page=1> [Просмотрено: 27.01.2026].
38. GRIGORAȘ, S. *Probleme ale protecției sociale a copilului și familiei în dificultate (în baza investigațiilor sociologice întreprinse în municipiul Chișinău)*, teză de doctorat, Chișinău, 2005.
39. Hotărârea privind unele măsuri pentru diminuarea fenomenelor cerșetoriei, vagabondajului și „copiilor străzii”, nr.233 din 28.03.2001, publicată în *Monitorul Oficial al R. Moldova* nr.39/268 din 03.04.2001. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=41773&lang=ro [Accesat: 15.12.2025].

Date despre autor:

Larisa ELINETCHI, doctorandă, Școala Doctorală Științe Sociale, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0009-0002-5627-3705

E-mail: larisa.elinetchi@usm.md

Prezentat: 25.02.2026

Recenzat: 03.03.2026

Acceptat spre publicare: 20.05.2026